

מתורתו של רבינו מרן רבי שלמה פיישר זצוק"ל

**ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה, י).**

ולמה הזכיר ילידתו, אלל מנגיד סליחת לדיק מן המקום עוקה רוקס, סצזמן סהלדיק צעיק, הוא הולד, הוא זיוה, הוא הלרה. ילא מסס, פנה הולד, פנה זיוה, פנה הלרה. וכן (רות א, ז) ותלל מן המקום הלמוך כנעמי וכות (כס"ו).

הקשו הכלי יקר ושאר מפרשים, מפני מה נעשה רושם אצל יציאה זו דוקא הרי מצינו הרבה יציאות באברהם ויצחק ואף ביעקב עצמו?

והנראה לתרין, כי רבותא אשמעינן קרא, שאע"פ שיציאה זו היתה בסתר ובחשאי שלא ירגיש בו עשו, וכמ"ש בעה"ט ודעת זקנים מבועלי התום' שיצא כחבא, אפ"ה עשתה רושם. וזה שהביא רש"י כיוצ"ב ברות ונעמי, דאיתא במדרש (מ"ר רות פרשה ב, יב), שהלכו יחפות. ופי' המפרשים שהלכו בצנעה, ודו"ק.

**והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונכרכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך (כה, יד).**

בשבת (קיה, א) המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים דכתיב אז תתענג על ה' והאכלתיך נחלת יעקב אביך לא כאברהם וכו' ולא כיצחק וכו' אלא כיעקב דכתיב ביה ופרצת וגו'.

הענין, כי המענג את השבת עובד את ה' בשני יצריו גם ביצר הרע, שהופך גם הרע שבו לטוב, וכמ"ש תתענג על ה', שאוכל לש"ש. והנה בכל אדם יש ב' חלקים חלק הטוב וחלק הרע, אבל באדם זה, הטוב השיג את גבול היצה"ר ולא השאיר לו מקום. וזהו נחלה בלא מצרים שנחלת הטוב אינה מוגבלת ע"י חלק הרע. והנה כתיב ב' בלך (כב, כו), ויעמוד במקום צר אשר אין דרך לנמות ימין ושמאל, וכ' רש"י, מדרש אגדה יש בתנחומא מה ראה לעמוד בשלושה מקומות, סימני אבות הראהו. היינו, כי מצד אברהם ה' מקום לאחיות הרע שיצא ממנו ישמעאל, וכן ביצחק, ואילו ביעקב ה' הרע במקום צר משום שיעקב היה ממתן שלמה ולא ה' בו שום אחיזה לרע, ולכן בפעם השלישית עמד במקום צר אשר אין דרך לנמות ימין ושמאל. וז"ש שיעקב נחלתו בלי מצרים ששום רוח של נחלתו אין לה מצר ע"י הרע [שתמיד המצרים באים מחמת שיש חלק לזולתו] וז"ל המתענג על ה' יש לו נחלה בלא מצרים בלא אחיות הרע כלל (א.ה. ע' דרשות בית ישי דרוש לכן המצרים).

**והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונכרכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך (כה, יד).**

וצ"ב, מה הסמיך ברכת הזרע וברכת הארץ. והנראה פי', שיתרבה זרעך כ"ב, עד שלא תספיק להם ארץ מגוריהם ועל כרחם יתפשטו וירחיבו גבולם מכל הד' רוחות (א.ה. ע' חוקני ורשב"ם לעיל כה, יג) ודו"ק.

**והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונכרכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך (כה, יד).**

פירש"ב"ם, לשון מברך ומרכיב, כלומר יתערבו במשפחתך [כל] משפחות האדמה, ע"כ. וצ"ב מה השבח בזה שיתערבו בהם או"ה.

אך ר"ל שירצו וישתקקו להתחתן, וכמ"ש רש"י עה"פ ותמנע היתה פלגש (להלן לו, יב), להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו. תמנע זו בת אלופים היתה וכו' אמרה איני זוכה להנשא לך הלואי ואחיה פילגש.

**ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה (כט, כב).**  
צ"ב, למה הוצרך הכתוב להשמיענו זה.

והנראה בהקדם מש"כ הרמב"ן להלן (פס' כז) עה"פ ונתנה לך גם זאת וז"ל, כי דברי לבן בערמה, אמר ליעקב לא יעשה כן במקומנו כי לא ניהוני אנשי המקום לעשות כן, כי נבלה הוא אצלם. אבל תמלא שבוע זאת, ונתן לך אני וכל אנשי המקום גם את זאת וכו'.

ולכן הקדים הכתוב לספר כי אסף את כל אנשי המקום שיוכל אח"כ לתלות האשם בהם.

**ותאמר לאה נתן אלהים שכרי אשר נתתי שפחתי לאישי ותקרא את שמו יששכר (ל, יח).**

יששכר אותיות יש שכר, והענין עפמיש"כ המפרשים בביאור מאמר ריב"ל, עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנא' להנחיל אוהביו יש וגו'. דהנה באמת יש תר"ך מצוות (תרי"ג וז' מצוות) אלא שהתומך בת"ה נוטל מחצית כמו בעיסקא, וז"ש כל צדיק וצדיק, אחד הנוטל, ואחד התומך.

והנה זבולון תמך ביששכר, ולכן נשאר ליששכר רק ש"י עולמות, וז"ש יש שכר.

א.ה. וז"ל רבינו בדרשות (דרוש להי שרה ולפ' זכור), כתוב בפרשת ברכה (ל"ג י"ח) שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. ופירש רש"י, זבולן ויששכר עשו שותפות. זבולן לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של יששכר וכו'.

והנה בש"ע יו"ד (סי' רמ"ו ס"א) הביא הרמ"א דברי רי"ז שיכול אדם להתנות עם חברו, שהוא יעסוק בתורה, והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו בשכר. ומקור הדין בגמ' סוטה (כ"א א'), אבל בתשובות מהר"ם אלשקר (סי' ק"א) העתיק לשון רב האי גאון החולק בתוקף ע"ז. וכתב בתוך דבריו, היחשוב כי מתן שכר של מצות דבר שישארו אדם בחיקו וכו'. ולבסוף כתב, וביותר מי שעוזר עסוקין בתורה ומצות להפנות לבותם לעסוק בה יש לו שכר, והשכר שיש לו על פעולתו הוא עכ"ל.

ובאמרי בינה סוף ח"א, כתב להשוות הדעות ע"פ הידוע, שיש שני מיני שכר ועונש גמולי וטבעי, ואכן השכר הטבעי לא שייך להעבירו לזולתו, ובוה מיירי ר"ה גאון, ואילו רי"ז מיירי בשכר הגמולי ע"ש באורך.

ואכתי לא ניהא, כי בגמ' סוטה שם מיייתנין קרא (משלי ו') כי נר מצוה ותורה אור, דאור התורה עדיף טובא מאור המצות. והאריך בזה מאד בנפה"ח ש"ד, ובפכ"ט שם הביא דברי הגמ' הללו, וביאר מעלת אור התורה וסגולותיו המיוחדות ע"ש. והנה בגמ' שם מסקינן, דאשה, נהי דפקודי לא מפקדא על למוד התורה, אבל אפ"ה יש לה זכות תורה באגרא דמקרין ומתנין בנייהו, ונטרן להו

לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגן בהדיהו. ומשמע שם להדיא דלא רק בשכר הגמוליי, ולא רק בשכר הטבעיי של מצות החזקת התורה, יש לה חלק, אלא אף גם בשכר הטבעיי של אור התורה ממש. וכיו"ב בגמ' סוף כתובות (ק"א ב') עמי הארצות אינן חיים וכו' כל המשתמש באור תורה אור תורה מהייהו וכל שאין משתמש וכו', ובסוף אסיק, מצאתי להן תקנה וכו' המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו וכו' ומשמע שם להדיא שזוכה ע"ז לאור תורה ממש. והדק"ל.

אך הענין הוא, כי הנה כבר כתב הב"י (ביו"ד שם) שאע"פ שנחלקו חכמי הדורות על הרמב"ם שקרא תגר על ההספקות ללומדי תורה. אבל הכל מודים שמדת חסידות ומתת אלהים היא למי שאפשר לו להתפרנס ממועשי ידיו ולעסוק בתורה. אבל רובא דאינשי אי אפשר להם לעשות כן, ע"ש. ובתדא"ר פ"ה, מעיד אני עלי שמים וארץ, שכל ת"ח שאוכל משלו ונהנה מויניע כפו ואינו נהנה משל צבור כלום, הרי הוא בכלל אשרי כל ירא ה' וגו' יגיע כפיך כי תאכל וגו'. והואיל וכן, שזו היא צורתו השלמה של ת"ח, פשוט הוא שהשכר הטבעיי של תורה כולל שני חלקים. חדא, על עצם הלימוד, והשני על התמיכה שתומך בעצמו ומאפשר לעצמו להיות עוסק בתורה. (איברא דלשיטת הרמב"ם במהות השכר הטבעיי שהיא השתלמות הנפש במושכלות, אין מקום לדברינו. אבל הרי נחלקו עליו חכמי הדורות, והסכימו לשיטת חכמי האמת, שענין השכר הטבעיי הוא אור התורה הרוחני, ולפ"ז שפיר צדקו דברינו).

נמצא מעתה, שיששכר וזבולון הם שותפים טבעיים ממש בשכר הטבעיי של התורה, ואין כאן שום העברת שכר מגברא לגברא ודו"ק. וי"ל דזה ענין ש"י עולמות (סוף עוקצין) דיש תר"ך מצות וכנגדם תר"ך אותיות בעשרת הדברות כנודע, ומתחלקים בזה יששכר וזבולון ומגיע לכ"א מהם ש"י, ומרומז הדבר בשם יששכר דהיינו יש שכר.

(והנה כתוב ביששכר (בראשית מ"ט ט"ו) וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה. וזה היה ע"י מעשה זבולון ורמוז הדבר בפסוק (תהלים קל"ג א') הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד ודו"ק) ע"כ לשון רבינו בדרשות.

**ויאמר אליו לבן אם נא מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני ה' בגללך. ויאמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתך ואת אשר היה מקנך אתי (ל, כז-כט).**

בגמ' סנהדרין (למ, ב) רבי אלעזר רמי כתיב (תהלים קמה, ט) טוב ה' לכל וכתוב (איכה ג, כה) טוב ה' לקון, משל לאדם שיש לו פרנס, כשהוא משקה משקה את כולו, כשהוא עוֹדֵר אינו עוֹדֵר אלא טובים שבהם.

ולחלן שם בגמ', דאמר לו אחאב לעובדיה, ביעקב כתיב (בראשית ל, כז) ויברכני ה' בגללך וכו', ביתא דההוא גברא לא מיברך, שמא לא ירא אלהים אתה, יצתה ב"ק ואמרה, ועובדיה היה ירא את ה' מאד, אבל ביתו של אחאב אינו מזומן לברכה.

ויש לפרש בזה הויכוח בין לבן ליעקב, דלבן אמר, נחשתי ויברכני ה' בגללך וגו', ויעקב אמר, אתה ידעת את אשר עבדתך. ופירש הספורנו וז"ל, לא תייחס הברכה להניחוש הנמשך אחר המזל, אבל תייחסו לשלמות עבודתי והשתדלותי אמנם במה שאמרת שברך ה' אותך לרגלי הוא אמת בלי ספק עכ"ל, והיינו דלבן טען אמנם ברכני ה' בגללך, אבל עכ"פ סימן שביתי ראוי לברכה, וע"ז א"ל יעקב, לא כי, אלא רק בחינת ההשקאה היתה ע"י הברכה, ואילו בבחינת העידוד באמת לא היתה ברכה, אלא אך ורק שלמות עבודתי וטרחתי ודו"ק.

**ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן ובקר שפחות ועבדים (ל, מג).**

ולכא"ו בכ"מ הקדימו עבדים לשפחות ואמאי כאן הקדים השפחות. והנראה דכיון דהיו לו ד' נשים פשוט שהיו לו יותר שפחות מעבדים והוזכרו הרבים קודם.

**ותען רחל ולאח ותאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו (לא, יד).**

למה נעכז על ידך מלכות, כלום אנו מיחלות לירש נכסיו אבינו כלום בין הזכרים (קס"ו).

תימה דרש"י סו"ת ד"ע, דכיבמות (סב, א) פי', דבבני נח בן ובת שוויין.

והנראה, כי קודם מתן תורה בני נח נמי בנין ירתינ בנתון לא ירתינ, ורק לאחר מתן תורה הורע כוחם לירש בת בין הבנים.

וכך מתפרש בפשוטו הך קרא, העוד לנו חלק ונחלה כו' דאין לבת ירושה כלל, וכן משמע מלשון הכתוב בפרשת נחלות (במדבר כז, ח) והעברתם את נחלתו לבתו שהוא חידוש להעביר הנחלה לבת, ובנות צלפהד היה פשוט להן שלא תירשנה. (וא"ש בזה מ"ש סוף איוב (איוב מב, טו) ויתן להן אביהם נחלה בתוך אחיהם, ואתא כמ"ד דאיוב קודם מ"ת היה).

והענין, דאצל ב"נ לעולם בן כבת ושווים הם לכל דינא. ולכן פסק הרמב"ם (עבדים פ"ט ה"ב) דגוי מוכר בנו ובתו דהוי דומיא דישראל שהאב מוכר בתו לאמה (ומה דאינו מוכר אלא לשש זהו ענין אחר כמו עבד עברי שאין נמכר אלא לשש משום כי לי בני ישראל עבדים).

**ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל (לא, מז).**

הס צניו שהיו לו אחים נגסים אליו ללכה ולמלחמה (קס"ו). ול"ג אחיו, אחיו ממש. שהיו להם עוד אחים כמושא"כ הן גביר שמתיו לך וכל אחיו נתתי לו לעבדים, והאחים הלכו אתו לארם כי הוא היה גדול האחים ונטפלו אליו. ומכאן תלמוד לשאר מקומות שאע"פ שלא הוזכר בכתוב שהיו עוד בנים אין מזה ראיה. ויובן בזה הפס' ביוסף (מח, ו) ומולדתך אשר הולדת אחריהם ודלא כהתרגום.